

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Quæstio secunda, de sanctissima Trinitate

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

VI. Nihilominus tamen ab hac longe hæretici abfuisse ipsum aperte evincunt loci com- A
plures; maxime vero caput 1. libri 1. *ἡ δὲ ἀρχὴ*, quo corpus omne à Deo apertissime segre-
gatur. Denum post longam rei hujus probationem sic habet: *Omni igitur sensu, qui corpore-*
um aliquod de Deo intelligi suggerit, prout potuimus, confutato, dicimus secundum veritatem qui-
dem Deum incomprehensibilem atque inestimabilem. Deinde: *Non ergo aut corpus aliquod, aut in*
corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis ad-
mittens, uti ne majus aliquid & inferius esse credatur: sed ut sit ex omni parte movēs, & ut ita dicam
totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectualis naturæ vel mentis est: & cap. 6. Solius Dei,
id est Patris & Filii, & Spiritus sancti naturæ id proprium est, ut sine materiali substantia, & absque
ulla corporeæ adjunctionis societate intelligatur subsistere: & libr. 2. cap. 2. Solius namque Trinitatis
incorporea vita existere recte putabitur: & libr. 4. cap. 2. Illa vero substantia Trinitatis, quæ prin-
cipium est & causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque
in corpore esse credenda est. Præclare vero cap. 4. sequenti: *Si corpus esse pronuntietur Deus,*
quoniam omne corpus ex materia est, invenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, ma-
teria autem sine dubio corruptibilis est; erit ergo jam secundum illos corruptibilis Deus. Quæ si quis
à Rufino gratis inserta putet, eandem ratiocinationem iteratam ac dilatatam videat Tom.
14. in Joh. p. 214. 215. Item libr. 8. contr. Celli. sic ait: *ὡς δὲ καὶ ἡμεῖς εἰπομεν ὅτι οὐκ ἔστιν*
θεοποίησις τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρώπου φύσιν, οὕτως οὐ καὶ τὸ θεοποίησις τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν
καρναλικὴν φύσιν. Denique in Catena
Combesiana ad Gen. 1. 26. & apud Theodoretum Quæst. 20. in Exod. Melitonen non
perfunctorie castigat, qui librum scripserat hoc argumento, Deum esse corporeum. Sane
ipse Plato, cujus dogmata fere amplexus est Origenes, à Deo corpus omne removet: remo- C
vet & Aristoteles.

VII. Cum ait igitur Origenes animam corpore carituram, quia similis futura est Deo qui
corpore caret, id sibi vult, Deum & animam corpore carere *ἐκ φύσεως* quidem, sed non eo-
dem modo; Deum quippe simpliciter & absolute esse incorporeum; animam vero crassio-
rum duntaxat corporum ratione. Quod autem obijciunt Theophilus & Hieronymus, De-
um unius & ejusdem substantiæ ac res ratione præditas Adamantium posuisse, pari respon-
sione dissolvitur; in eo illas convenire substantias, quod sint *νοεῖαι & λογικαί*, cum immensum
cæteroquin differant. Firmat hanc responcionem locus ipse Origenis quem affert Hiero-
nymus: *Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deus, & unigenitus Filius ejus, &*
Spiritus sanctus; sentiunt Angeli, & Potestates, cæteræque Virtutes; sentit interior homo, qui ad
imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo concluditur, Deum & hæc quodammodo unius
esse substantiæ. Quodammodo, id est, aliqua ex parte; quod ad effugiendum sacrilegii crimen
additum ait Hieronymus; nos benignius interpretari possumus.

VIII. Quæ cum ita sint, hæc tamen scribit Origenes in Procem. libror. *ἡ δὲ ἀρχὴ: Deus*
quoque quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum defor-
matus, an alterius naturæ quam corporis sunt, quod utique in prædicatione nostra manifeste non de-
signatur. Inde est quod Deum corporealem esse absque dubitatione decrevit Tertullianus,
cum alibi, tum advers. Praxeam, cap. 7. *Quis enim negabit, inquit, Deum corpus esse, et si spiri-*
tus est? spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa quæcunque sunt, ha-
bent apud Deum & suum corpus, & suam formam, per quæ soli Deo visibilia sunt; quanto magis E
quod ex ipsius substantia missum est, sine substantia non erit? Quæ quamvis manifesta sint, in
contrariam tamen sententiam flectere conantur quidam, per corpus substantiam intelligi
volentes. Quasi vero tam Latini sermonis imperitus fuerit, & vocabulorum inops Tertul-
lianus, ut rem per se extantem notare volens, non aliter appellare potuerit, quam corpus,
Idem de Deo senserunt Valentinus, Seleucus & Hermias Galatæ, Audius, & ejus assecræ
Audiani (quos alii subinde Vadianos perperam appellarunt) & Egyptii Anthropomor-
phitæ, de quibus infra differemus.

QVÆSTIO SECUNDA.

F

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

I. In multos circa S. Trinitatis mysterium errores incidisse fertur Origenes, quorum
gravissimi notantur. II. Hoc nomine Patrum multorum reprehensiones expertus est. III.
Utrum S. Trinitatis Personas substantia differre opinatus sit. IV. Nonnulla in ejus
defensionem afferuntur. V. Eruntur germana ipsius sententia. VI. Utrum Filium per
prolationem genitum esse arbitratus sit. VII. Utrum Filium Patre, Spiritum sanctum
Filio inferiore esse dixerit. VIII, ita ut jactatur à plurimis. IX. Viriusque dignitatem
videtur

A videtur nonnunquam tueri. X. Patrum multorum suffragio gaudet. XI. Recte eum de Filii & Spiritus sancti dignitate sensisse Patres nonnulli testantur. XII. Platonicis delirius orthodoxam doctrinam oblimavit. XIII. Utrum Patrem primum rerum conditorem, Filium vero secundarium & Patris ministrum crediderit. XIV. Vetusiorum aliquot Patrum consensu subleuatur. XV. Quo sensu Filium dixerit non esse absolute bonum, XVI. & non esse absolute veritatem. XVII. Utrum aqua sit multorum criminatio, Origenem dixisse querentium Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto videri non posse, XVIII. quam ab eo depellere conatur Rufinus. XIX. Utrum Filii cognitionem cognitione Patris, Spiritus sancti cognitionem cognitione Filii inferiorem dixerit, XX. quod aliquando videtur negasse. XXI. Utrum Filium & Spiritum sanctum existimaverit esse creatos, XXII. ut vulgo fertur. XXIII. Plurima culpe huic elevandæ proponuntur. XXIV. Aperitur genuina Origenis sententia. XXV. Patres aliquot assentientes habet. XXVI. Quo sensu dixerit duo Seraphimos Isaia c. 6. v. 2. esse Christum, & Spiritum sanctum, XXVII. Crimini datur Origeni, quod dixerit Patrem rebus universis, Filium ratione præditis, Spiritum sanctum Sanctis duntaxat præesse: XXVIII. sed defenditur. XXIX. Utrum Filium non orandum esse pronuntiaverit. XXX. Utrum finxerit sibi Spiritum sanctum genus humanum redimere non potuisse.

I. **E**X iis religionis Christianæ dogmatis quæ ab Origene tractata sunt; tractata sunt autem pæne universa; nullum æque commentis & opinionibus deformasse suis creditus & dictus est; ac illud quo sacrosanctæ Trinitatis mysterium continetur. Nam & Filii substantiam visus est à substantia Patris secernere; & Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferioriorem ponere, adeo ut Pater à Filio, Filius à sancto Spiritu videri neutiquam possit, atque ita dignitatis & excellentiæ gradus in Trinitate statuere; Filium ac Spiritum sanctum in creaturarum rerum ordinem detrudere; huic sanctorum, illi ratione polentium procurationem, seclusa rerum aliarum administratione, assignare; orationibus nostris Filium fraudare; redimendæ prolis humanæ potestatem Spiritui sancto detrahere; alia denique comminisci plurima, quibus substantiæ unitas, Personarum Trinitas, perfecta ipsarum invicem æqualitas violatur.

II. Quomobrem Augustinus, ac Justinianus deinceps in Epistola ad Menam pessime illum de Trinitate sensisse ac scripsisse conquesti sunt : Arianorum, Anomæorum, & Manichæorum patrem appellarunt Epiphanius, & Hieronymus; ipse quoque pertinacissimus Origenis affecta Rufinus multa in libris *ἀντιρρητικῶν* reflecta a se fatetur, quibus Trinitatis majestas imminuebatur; & sexcentorum præterea, quos suis appellabimus locis, capitali hoc errore Origenes sibi reprehensiones conscivit. Ex novem certe criminationibus ipsi objici solitis, quas repræsentat & confutat Pamphili Apologia, ad Filium Dei, ipsius quæ *δινομοποιῶν* continentur insigniores quinque. Nos singula quæque expendemus distincte, quoad fieri poterit, & in pauca contrahemus.

III. Ordiamur primum ab eo crimine, cujus Origenem compellat S. Thomas, dixisse ipsum affleverans *Patrem & Filium secundum substantiam differre*; quæ mera fuit Ariariorum hæresis, tres in Trinitate naturas ac substantias fingentium, unde Trisitariani appellantur a Fulgentio. Loca Origenis quibus id continetur dogma non indicavit Thomas. Hæc certe legitimus Tom. 2. in Johann. p. 70. *ἐπει δὲ φῶς ἀπαρχῆς ἐστὶν οὐ μὴ ὁ υἱος, ἐν τῇ καθολικῇ τῷ αὐτῷ ἰωάννῃ ἐπιστολῇ λέγει, ὁ θεὸς ἦν φῶς, ὁ μὴ τὸς οὐκ ἦν καὶ ἐπεὶ οὐκ κατασκευάσθη τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς εἰς τὸ καὶ τὸν πατέρα.* Hinc concludat aliquis aliam Patrum substantiam, aliam Filii Origenem tribuisse. At id certe satis clarum non est, nam hic negat simpliciter colligi posse ex his duobus Johannis locis Patrem a Filio non differre substantiam; minime vero negat non differre. Vidit Ferrarius Origenis Interpreter, & adnotavit. Apertius loci patet fieri videtur (sensus exsequentibus, in quibus ait Origenes futurum ut qui cautius attenderit, & saniora proloqui voluerit, dicat Patrem qui lux est, eatenus differre a Filio qui lux est similiter, quatenus lux Filii lucet in tenebris, & ab ipsis oppugnatur; cum nempe afflumentia humana inferiorem fegit paternali luce, quæ non lucet in tenebris: *ὃ γὰρ λόγος, inquit pag. 71. ὁ πατὴρ μόνος ἔχει τὴν ἀθανάσιαν, τὴν κρείσιν ἡμῶν διὰ φιλανθρωπίαν θάνατον τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνελήφωτος. ὅτι οὐ ὁ πατὴρ ἔχει μόνος τὴν σκοτίαν ἐν αὐτῷ ὡς ἔστιν ἀνεμία, τὴν ἡμεῖς διὰ τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιρροίαν ἐκ' αὐτοῦ ἡμῶν σκοτίαν ἀνάδεδωκεν μόνος.*

Sed vereor tamen ne de Platonica doctrina nathrecio deprompta ista sint. Docbat si-
quidem Plato *πατὴρ θεῶν*, sive Deum Patrem creatis *θεῶν*, mundo proximum, qui qua parte
respi-

August.
Her. 43. ad
Quod vult
d. Epiph.
Her. 64. &
in Ep. ad
Ioh.
Hierosol.
Hier. Ep. st.
65 & lib. 1
Apol. ad v.
Ruf. cap. 2.
Rufin. in
Praef. ad l.
S. Thom.
part. 1.
quaest. 32.
a. 1.
Eulg. Resp.
ad object. 7
Arianor.

Difficilior etiam est locorum solutio, qui extant libr. 8. contr. Celsi. *ἡ δὲ τῆς πατρὸς ἀθέ-
σις, μὴ πρὸ ἀντιμεταβίβου πρὸς τὴν ἀντιμεταβίβου δὴ τῆς ἁγίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἡσις τῶν αὐτῶν τῶν ὡς πάν-
των τῶν πεισευσάτων ἡ καθεὶ καὶ ἡ φύξις αἵα, ἡ ἀντιστοχὴ τῶν ἐν ὧς τῶν πατρὶν ἐν ἰσότητι* & deinde: *θεο-
κένουον ἐν τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν υἱὸν πλὴν ἀλλήλων, ὅτι αὐτοὶ τῶν ἁγίων ἀπὸ παλαιῶν, ἐν ᾧ τῇ ἰσονομίᾳ
καὶ τῇ συμφωνίᾳ & τῇ ταυτῆτι τῇ βουλῇ αἱ αἰ.* Patrem & Filium duo esse ait ἁγίους ἀπὸ παλαιῶν, unum con-
sensu & concordia. Atqui ὑπόστασις pro ὑπόσι priscis temporibus solebat usurpari ab Ethnicis
& Christianis. Hieronymus Epist. 57. ad Damas. *Tota secularium literarum schola nihil
aliud ὑπόστασιν nisi ὅσαν novit.* Ita sumerunt Nicæni Patres, ita Sardicenses. Ita & summis-
se Originem verisimile est. Tomo quidem primo in Johannem p. 27. sic loquitur de Valen-
tinianis: *ἐν ᾧ οὐκ ἀπορροῶν πλεονεχίαν, ὁμοῖον ἐν εὐλαβείᾳ κενύμενοι τῶν τῶν τῶν αὐτῶν, καὶ τῶν τῶν ὑπόστασιν
ἀπὸ. εἰ ἀπερίεως αὐτοῖς πωτανοῖοιμεθα, ἡ διδασκίαν, εἰ δὲ ὅσαν ἀπὸ συμφωνίας.* Ubi ὑπόστασιν ab ἐσέσι
distinguit quidem, at non sumit pro persona, sed pro *substantia*; personam quippe proprio
vocabulo *ἰδόντων* alias appellat. Præterea cum unum esse consensu & concordia dixerit
Patrem & Filium, postquam docuit duos esse hypostasi, plane ὑπόστασις vocabulum vide-
tur notandæ substantiæ adhibuisse: nam si priore loco duos esse significasset quoad perso-
nas, adjecisset profecto unum esse quoad *essentiam*. At cum unum esse scriperit consensu dun-
taxat, aliam omnem videtur esse posuisse unitatem, & duos quoad ὅσαν credidisse. Antioche-
nus ille conventus in Encænii celebratus anno 341. in Expositione fidei Ecclesiastica, quam
Expositionem referunt Athanasius & Hilarius in libris de Synodis contra Arianos, consi-
mili locutione utitur: *Manifesta utique, inquit, Patris, vere Patris; certaque Filii, vere Filii;
notaque Spiritus sancti, vere Spiritus sancti: hisque nominibus non simpliciter, neque otiosis pro-
positis, sed significantibus diligenter propriam uniuscujusque nominatorum substantiam, & ordinem
gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum.* αἱ τῶν τῶν ὑπόστασις
ἡ τῇ τῇ συμφωνίᾳ ἐν. Dices postrema hæc ex Origene deprompta: quæ tamen excusavit
& emollivit Hilarius, cum diceret non adversus eos coactam fuisse Synodum, qui Patrem &
Filium & Spiritum sanctum substantias differre sciscerent, sed adversus eos qui unam in Tri-
nitate personam, Patrem scilicet, sed tribus distinctam nominibus post Synodi Nicænæ tem-
pora statuebant. Quibus ut occurreret Antiocheni, tres substantias esse dixerunt (verba
sunt Hilarii, ἁγίους ἀπὸ παλαιῶν pro more suo substantias interpretantis) substantiam per personas
separantes. Tum subiungit: *Quod autem dictum est, ut sint quidem per substantiam tria, per
consonantiam vero unum, non habet calumniam. Quia cognominato Spiritu, id est Paraclete, con-
sonantia potius quam essentie per similitudinem substantiæ predicari convenit unitatem.* Auctor
libri de Trinitate, qui Novatianum adscribitur, & inter Tertulliani opera vulgo habetur,
cap. 22. adversus eandem hæresim disputans, quæ Filium à Patre nomine solo differre de-
cernebat, iisdem præne verbis, eandem certe sententia usus est ac Antiochenum Concilium.
Sic enim locum illum Johannis exponit: *Ego & Pater unum sumus. Unum, inquit, neutraliter
positum societatem concordia, non unitatem personæ sonat. Unum enim non unus esse dicitur, quon-
iam nec ad numerum refertur, sed ad societatem alterius exprimitur. Denique adjicit dicens; Sum-
mus, non sum, ut ostenderet per hoc quod dixit; Summus & Pater, duas esse personas. Unum autem
quod ait, ad concordiam & eandem sententiam, & ad ipsam charitatis societatem pertinet, ut merito
unum sit Pater & Filius per concordiam, & per amorem, & per dilectionem.* Jam vero Auctoris
huius & Hilarii rectane sit sententia & locutio, non disquiro.

Sed quid defensionem præbere conamur Origeni, cum suam ipse causam prodat tom. 2. in Johan. p. 56. ubi quemdam impugnans *ὁ ὡς μαρτυρεῖται μὴ εἶναι τὴν ἰδίαν ὕψος ἀνατ. τὴ ἀρίστην πνεύματι* & *ἐν τῷ αὐτῷ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν*, distinctionem ait, Filium inter & Spiritum sanctum ostendit his verbis: *Quis verbum dixerit in Filium hominis, dimittetur ei: qui autem blasphemiam dixerit in Spiritum sanctum, non dimittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.* Deinde addit: *ἡμεῖς μὲν οὐκ οἶμεν ὅπως δοκεῖ περὶ ἑαυτοῦ τυχεῖν, τὸν πατέρα, & υἱόν*, (quæ duo vocabula per Typographi incuriam prætermilla iunt) καὶ ἀλλὸν πνεῦμα: Quibus significat ab eo qui unicum in Trinitate essentia ponit, se dissente, & tres *ὡς ποσος* admittere, hoc est tres *ἑσας*. Nam si *ἰδιότητις*, hoc est *personas* hinc signaret vox *ὡς ποσος* doctus, neutiquam exprimeret dissensionem suam ab eo qui unius *ἑσας* Trinitatem esse volebat.

IV. Alias

A IV. Alias quidem orthodoxa nonnunquam videtur esse prolocutus, sed ea è Rufini Interpretis, Origenianos errores celare volentis, officina prodixisse vehementer suspicio est. Talis ille locus est Homil. x. in Num. Est ergo hæc trium distinctio Personarum, in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, que ad pluralem puteorum numerum revocatur. Sed horum puteorum unus est fons: una enim substantia est & natura Trinitatis : & hic etiam è libr. 4. in Epistolâ ad Rom. Fidere autem dicimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui integram substantiam plenam, perfectam, nihil diversum, nil discrepans, aut extraneum in Trinitate proficiunt : & ille è libr. 5. Nec rapinam ducit (Christus) esse se æquale Deo ; hoc est, non sibi magni aliquid deputat, quod ipse quidem æqualis Deo, & unum cum Patre est : & è iste libr. 7. Si ergo Filius Dei super omnes dicitur, Deus autem Pater est ex quo omnia, evidentè ostenditur naturâ Trinitatis & substantia una, quæ est super omnia : & hic quoque libr. è 8. Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Patre, & Filio, & Spiritu sancto non sincere, non integrè, ut sunt omnes Hæretici, qui Patrem quidem, & Filium, & Spiritum sanctum annuntiant, sed non bene, nō fideli iter annuntiant. Aut enim male separant Filium à Patre, ut alterius naturâ Patrem, alterius Filium dicant, aut male confundunt, ut ex tribus compositum Deum vel trinā tantummodo appellationis in eo esse vocabulum putent. Qui autē bene annuntiat bona proprietates quidem Patri, & Filio, & Spiritui sancto suas cuique dabit, nihil autem diversitatis esse conspicietur in naturâ vel substantiâ : nec non & ille è libr. i. ὁ ἀρχὴν, cap. 2. Secunda vero comparatio imago Filii Dei, de qua nunc sermo est, comparari potest, & secundum hoc quod invisibilis Dei imago invisibilis est, sicut secundum historiam dictum similitudinem Adæ filium Sethi ; ita enim scriptum est : Etenim Adam Seth secundum imaginem suam & secundum speciem suam. Quæ imago etiam naturæ ac substantiæ Patris & Filii continet unitatem : & è capite sequenti, quem recitat Pamphilus in Apologia : Quod si esset, numquam utique in unitate Trinitatis, id est, Dei Patris inconveritiblis, & Filii ejus, etiam ipse Spiritus sanctus haberetur : & iste etiam è c. 5. Non enim Trinitatis naturâ habere aliquid compositionis ostensa est : & hic è lib. 3. c. 6. Id quod unum est Filius cum Patre, ad naturâ proprietatē referendum veritas docet : & iste præterea è libr. 4. in Anaphoræ Asi : Veritas, vita, sapientia, idem sunt ac Christus : Christus idem ac Pater. Quæ quamvis intellectû malita esse dicantur, re tamen & substantia unum sunt, in quibus pleniudo est divinitatis : cui & hic induci addugendus est. Non enim dicimus, sicut Hæretici putant, Patris aliquam substantiam suam, ut fuerit aliquando, quando non fuerit. Nihil est ad Trinitatis laudem clarior, si non, ut dixi, suspecta ea faceret fluxa Rufini Interpretis discessus. Utilia quoque hæc esse Origēni putaverit aliquis, quæ leguntur Tom. 2. in Johann p. 57. οἱ δὲ ζῶντες αὐτοὺς οὐ λέγει· ἡμεῖς τὰ πατέρα καὶ τοὺς υἱοὺς θεοῦ καὶ πνεύματι· αὐτὸν δὲ ἐκείνην οὕτως αὐτὸν περὶ τὸ εὐαγγελισμὸν· ὅτι καὶ οὗτοι οὐ διαφέρουσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν δύναμιον ἣν κοινωμένοι τὸ ἐνανθρωπήσαντα· ᾧ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λαλῶνθέντος παρ' αὐτοῦ τοῦ καθέως· Αὐτὸν Spiritum sanctum atq̃ non esse φάσις ἐστὶν ἀφ' ἑσθρα, minime significat naturâ non differre, quod putavit Perionius, sed naturâ non prestat.

V. Validiorille locus ex eodem Tomo in Johann. p. 46 ubi adversus quosdam invehitur, ἀρεμίνος τῆς θεότητος ἡ ἡμεῖς, τὸ θεὸν αὐτὸ ἀνέλετὶ τὸ ἰδιότητα, ἡ δὲ ἐστὶν, καὶ θεογενεῖα πρὸς τὴν χάριν αὐτοῦ ἵπταν. ἡ πατρὶς Filium qui splendor gloriæ, & figura substantiæ paternæ appellatur Ebr. 1, 3, id esse censebat ratione Patris, quod esse radius respectu Solis, Atqui solaris radius Sole licet inferior, ejusdem E tamen est substantiæ ac Sol ipse; nam substantiæ solaris effluviū quoddam est & particula, sed tamen non est unanūmero & eadem substantia. Hic ergo culpatur Hæreticos substantiam Filii à Patris substantia penitus, & καὶ θεογενεῖα scernentes, & ab hac illam emanasse negantes; at in allatis superius testimoniois Filium inficiatur unius numero ac ejusdem esse ac Patrem substantiam. Vera hæc est & germana Origenis opinio. Hinc conciliantur ἐναντιοφανῶς ista Epiphani Hær 64. cap. 4. ἐκ τῆς οὐσίας, ἡ πατρὸς, τὸ θεὸν (ὡς) θεογενεῖα Ex substantia Patris cum (Filium) esse arbitratum; cum illis e. cap. 8. ἐν πολλοῖς τόποις ἐννοεῖται αὐτὸ ὡς μονοθεῖον θεὸν ἀπὸ ἀλλοιότητος αὐτῆς πατρὸς θεότητις τῆς οὐσίας, οὐκ αὐτὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἀγίον. Multis in locis invenimus cum Fauguetum Deum segregantem à Patris divinitate & substantia, simul vero & Spiritum sanctum. Quod si genuina hæc est Origenis sententia, quam proponimus; parum ea certe perfecta fuerit Athanasio; cum ait: Athan. De F. δὲ καὶ τῆς αἰδώς συνέναι τὸ λόγον τῆς πατρὸς, καὶ μὴ ἰστέρας οὐσίας ἢ ἑαυτοῦ αἰδώς; ἀλλὰ τὸ πατρὸς ἰδιὸν αὐτὸ θεῖον, αὐτὸ ἐκείνου, ἐκ τῆς οὐσίας, ἡμεῖς οὐ πάλιν ἡμᾶς ἀκούει, καὶ καὶ τὸ φιλοπρόιον εὐεργεῖν. Verbum autem ab æternis, quemadmodum dixerunt qui interfuerunt Synodo, licet nobis iterum audire ex laborioso Origene. Nō nego hæc dixisse Origenem; at eo sensu dixisse, quo Nicæna dixit Synodus, id vero facili non possum. Frustratur igitur ad purgandum Origenem, afficta illi & scriptis ejus inserta esse dicit Rufinus, quæcunque hanc hæresim sapiunt. Numquid inquit, in eodem Opere ejusdem Rufin. in libri intermedium, ut diximus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit? Verbi causa, ut qui libell. de a- Patrem & Filium unius substantiæ, quod Græcè ὁμοούσιον dicitur, degenavit, in consequentibus statim capitulo alterius substantiæ & creatum poterat dicere eum, quem paulo ante de ipsa natura Dei Patris pronuntiaverat natum?

A ἡ τοῦ εὐαγγελιστοῦ διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ἐκείνην, ὅταν οὕτως ᾔκουσεν· Postremo cum dixerit superius Patrem silentia, dignitate, virtute, divinitate, bonitate, & sapientia præfatur Filio, idem quoque scilicet deficientia Tract. 30. in Matth. Forsitan autem & quod ait ne quis e se diem consummationis & horam, ante dispensationem suam dixit quia nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater. Post dispensationem autem impletur nequaquam hoc dixit, postquam Deus illum superexaltavit, & donavit ei nomen quod est super omne nomen: nam postea & Filius cognovit scientiam à Patre suscipiens, etiam de die consumptionis & hora, ut jam non solum Pater sciret de ea, sed etiam Filius. Quasi Christus nonnisi post mortem obitam cognitionem hanc à Patre accep-
rit. At sanior est, quæ paulo post sequitur loci ejusdem expositio, eatenus nempe horam hanc ignorasse Christum, quatenus ipsam Ecclesia, quæ corpus Christi est, ignorat. Huc addenda censet aliquis longam disputationem ex initio Tomi 2. in Johann. p. 46. & seq. in qua B vocem τοῦ articulo suo conjunctam distinguit Origenes à voce τοῦ eodem articulo destitu-
ta, atque hanc deputat Filio, illam Patri: unde opinati sunt quidam aliam ipsum Deita-
tem adscripsisse Patri, ac præstantiorem; inferiorem vero Filio. Quapropter æ GENEBRADUS ab Arianis assumpta fuisse censetur. At cum ea tamen dexte accipi posse agnoscat, & Nos
quoque in Observationibus demonstraturi sumus, cur loco huic falsi apponamus notam,
causa nulla est. At manifeste sanctum Spiritum honore suo ac dignitate fraudare conatur
Origenes Tom. 13. in Johann. pag. 218. his verbis: πρὸς ὃν θεολόγουσι πατέρα εἶναί τινον μὴ τῷ ἵπστῳ ὑπερέχον, ἀ σαρκατικόν, ἀλλ' ὑπερθάλλον ὑπερέχον φανερὸν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἁ-
γιον, ὑπερέχον μυστικότερον, ἢ καὶ πλείον διὰ τὸ πρῶτον, ὅσα ὑπερέχει αὐτός καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα τῷ λογικῷ, ὡς τυχόντι
Spiritum sanctum illic infra Patrem deprimit: Filio vero posthabet Tom. 2. in Johann. p. 18.
C Εἰτα τὸ ὑποκοινὸν εἰρησεως σαφές ἐστιν ἰδὲν βυολομένους, πως, εἰ πάντῃ δι' αὐτὴ ἐξήμετε, καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ
λόγος ἐξήμετε, ἐν τῇ πάντων τυραννίδι ὑποδοχετέων τῷ δι' ἐξέρετε νόμω, ἐν καὶ λῆξετε τὴν περιπατηνὴν ἡμᾶς εἰς τὸ ὀ-
νήειον δόξατες.

VIII. Læſæ Chriſti majeſtatis reum Origenem peragit Hieronymus Epiſt. ſg. ad Avit. cap. i. ubi libri primi *ἀπὸ ἀγῶν* deliria commemorans, dixiſſe illum notat, *Chriſtum collatione Patris ſplendorem eſſe per parvum, qui apud nos pro imbecillitate noſtra magnus eſſe videatur*. Deinde addit: *Duarum ſtaturum, majoris & parvule: unus que mundum implet, & magnitudine ſua quodammodo inviſibilis fit; & alterius que ſub oculis cadat, ponit exemplum; priori Patrem, poſteriori Filium comparans*. Juſtinianus in Epiſtola ad Menam gradus in Trinitate poſuiſſe ipſum ait, & Patrem Filio majorem finxiſſe: tum ex ipſis Origenis verbis accuſationem ſuam comprobat. Et quid reliquos commemorare attinet, cum par ſit Scriptorum fere omnium querela, quotquot in ejus recensendiſ erroribus operam aliquam poſuerunt? Non minoribus doctrina ejus de Spiritu ſancto inſimulationibus & convitiis proſciſſa eſt à Theophilo, Epiſphano, & præter alios à Baſilio, qui Origenem de Spiritu ſancto male ſentientem, ſi quando recte locutus eſt, vi conſuerudinis & traditionis victum fuiſſe ſcribit. Ejusdem etiam noxæ acceſſit Dionyſius Alexandrinum Origenis diſcipulum: adeo ut ex Adamantii ſchola primi omnium adverſus Spiritum ſanctum errores videantur exiſſiſſe. Ad aliorum erminationes adjuict Hieronymus, dixiſſe illum Patris & Filii miniſtrum eſſe Spiritum ſanctum; & Juſtinianus in fine Epiſtolæ ſuæ ad Menam Origenem ait Filium & Spiritum ſanctum appellari *κλῆροισιν ἁγίοις, miniſtratores animalia*.

E IX. Multa quidem contra hæc in gratiam Origenis obtendi possunt, quibus orthodoxam de Verbi dignitate sententiam tueri visus est: sed ea fere è libris depromta quæ Rufinum Interpretem habent, proptereaquæ dubiæ fidei, & interpolata credi possunt. Afferemus tamen singula, ne causam Origenis deseruisse videamur. Ac primum de Christo hæc leguntur Hom. 4. in Gen. *Formam namque servavi accepti, & cum ipse invisibilis sit natura, utpote æqualis Patri, habitum tamen visibilem suscepit*: & ista libro 7. in Epist. Pauli ad Rom. *Et ideo non ad injuriam dicitur, quia Prophetis subjecti sunt spiritus, sed ad dispensationem; sicut & illud dictum accepimus à Salvatore, quia tunc & ipse Filius subjectus erit ei qui sibi subdidit omnia. Et hic enim subjectus non quasi inferior dicitur.* Quomodo enim inferior dici poterat, qui Filius & omnia esse quæ Pater? Omnia enim, inquit, Pater tuus, mea sunt. Quin etiam libr. 1. *ἐξ ἀρχῆς*, cap. 2. eandem esse docet Patris & Filii potentiam, bonitatem eandem. Quod autem Servatorem universorum esse Deum negavit libr. 8. contr. Celsi huic illud opponi potest è Præfat. Comment. in Johann. *ἐσιπνωτον δὲ, ἐδὲ τὸ μὴ πατέρα τὸ ἕλαν θεοὶ λόγον, ἐδὲ τοὺς ὅς ἐκπα-
τὴρ ὁ ἀγαθὸς καὶ τὰ τοῦ ἀγαθοῦ.* Cum enim omnia habeat à Patre Filius, acceptum Patri referre universorum esse Deum. Rerum igitur universarum Deus est Pater à se; Filius earumdem rerum Deus est à Patre. Cum Servatorem ergo universorum Deum esse negat, Deum intellige à se; seu αὐτὸς αὐτόν. Cum eundem universorum Deum esse asserit, Deum intellige à Patre, sive Deum de Deo. Facit etiam pro Origene, quod maxima locorum illorum, quibus Filii maiestatem imminuit, pars è Commentariis in Johannem est profecta, quos adversus Marcionistam Heraclleonem scripserat. Id autem erat sceleris huius delirium. Omnis

Basil. libr.
De Spir.
sanct. c. 29.
idem Ep. 48

Hier. lib. 2.
Apol. ad v.
Ruf. c. 3.

A ἰσοδύναμοι in Trinitate constitutos. Atque hac potissimum responsione asperam Origeniano nomini calumniam abstergere se posse Genebrardus existimavit.

XI. His fortasse permotus Athanasius præclare de Trinitate Origenem scripsisse tradit, ejusque auctoritatem præ se fert: *ὅτι ὁ τῷ ἀδελφῷ, inquit, συνῆναι τὸν λόγον τῷ πατρὶ, & μὴ ἐτεράσας ἐκείας ἢ ὁμοίας ἀσας, ἀλλὰ τῆς τῷ πατρὶ ἰδὼν αὐτὸν ἔχει, ὡς ἐφύλασεν διὰ τὴν σωτηρίαν, ἐξέσω πάλιν ἡμᾶς ἀσας & ὁμοίας τῷ φρονέοντι ὡς ἑαυτὸς.* Verbum porro ab æterno esse cum Patre, nec essentia vel substantia differre, sed substantia paternæ proprium illum esse Filium, ut dixerunt qui interfuerunt Nicæna Synodo, licet denno nobis audire ex laborioso Origene. Tum duos ex eo subnectit locos, quibus æterna Filii à Patre processio, cum eoque æqualitas aperte demonstratur. Basilium quoque, & Nazianzenum Gregorium refert Socrates, cum ab Arianis Origenis Auctoritate & testimoniis de Trinitate sententiam ita propugnasse ait Hieronymus, ut male sonantibus verbis reatum tamen sensum inesse diceret: *Didymus, inquit, in ipsis ἀρχαῖς, quas tu interpretatus es, libris breves dictavit commentarios, quibus non negaret ab Origene scripta, quæ scripta sunt; sed nos simplices homines non posse intelligere quæ dicuntur; & quo sensu in bonam partem accipi debent, persuadere conatur.* Accedit Anonymi scriptoris à Photio Cod. 117. commemorati testificatio. Is Origenis defensionem quinque libris complexus, *ἦν δὲ μὲν τὸν αὐτὸν καὶ δόξαν ἐκφράσαι ὡς τῆς τριάδος, ἀντιφρόνουν δὲ τῇ ἀρίστῃ σαβελλίῳ, εἰς μέγα κακὸν ἤρκεν & τε, καὶ πάλιν ἡρώδου προσωποποιήσαντα, ἐπαρκεσάτω καὶ πολλοῖς ἡρώδους ἀφελόμενον ἀρνησάμενον, καὶ ἡρώδους ὡς τῆς προσωποποιήσεως, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀπενεχθῆναι, ἐξ ὧν δόξα καὶ τῷ ἀρρώστῳ ἡμᾶς ἐκάλωκεν.* Nihil ipsum asserit circa Trinitatem errasse; sed cum Sabellii hæresim impugnaret, quæ tum in magnam erumpebat perniciem, & Personarum Trinitatem manifestam & multis modis differentem defenderet, extra callem abiisse, & in contrariam partem fuisse abreptum, indeque visum Ariano morbo laborare. Quod ait de Sabelliana hæresi, de Noëtiana intellige; post Origenem quippe suam Sabellius ipse hæresim: verum non tam novam inexit sectam, quam veterem à Noëto præceptore suo traditam refoxit. Æqualis autem Origenis fuit Noëtus, qui veteris & ipse propagator hæreticos potius quam novæ auctor dicendus est. Æqualis etiam utriusque fuit Beryllus Bostrenus Episcopus, erroris ejusdem defensione, & deinde repudiatione celebris, postquam ab Origene convictus, & ad saniolem doctrinam traductus est. Hos perstringit Origenes, cum alibi frequenter, tum in libro quem in Epistolam ad Titum scripsit; quique laudatur à Pamphilo in Apologia, Initia doctrinæ hujus jam inde ab Ignatii temporibus repetit Baronius ad A. Chr. 260. N. 63. Quod ergo dixit Anonymus Sabellii hæresim impugnasse Origenem, sic accipiendum est, hanc ab eo impugnatam hæresim quæ à vetustis Hæreticis orta, à Noeto & Berillo suis propugnata temporibus, novum deinde à Sabellio nomen ac formam accepit. Ac si quis ἀγεννησεν diceret Origenem, eam nempe tueri doctrinam, quæ multo post ab Ario amplificata, nomen ab eo adepta est.

XII. Multum quidem valet apud me, pro eo ac debet, Patrum illorum auctoritas, qui doctrinam Origenis de Trinitate suffragiis suis comprobarunt. Sed mihi tamen pluris est ipsa veritas, quam & ex Origenianæ doctrinæ connexionem, & ex attente perspectis Adamantii verbis, & ex Patrum aliorum complurium testificationibus, in partes sectam ab ipso Trinitatem, & essentiam ac divinitatis quibusdam veluti gradibus distinctam clamantium, liquido mihi perspexisse videor. Adde Platonici Philosophiæ decreta, ad quæ fere sua expressit Origenes, quod jam supra monuimus, larvam quandam Trinitatis effingere, Personis constantem tribus, inæquali præditi dignitate, potestate, antiquitate, & sapientia. Cyrillus libr. 3. contr. Julian. *πλάτων ἕνα μόνον τὸν δημιουργὸν διέκρινεν τὸν ἀπάντων αἰτίον, ὃν καὶ προσεχὴ τὸν εὐόμῳ ἡρώδῳ φησὶ προσεχέσθαι γε μὴν αὐτὸν διὸν ἔτιον, ὃς καὶ πάλιν ἰδὼν τὰ γενεᾶς προσεχέσθαι καὶ ἑτέρον αἰτίον, τὰς δὲ εἰς φύσιν τῶν πρώτων μενοινετέμενον, ὃ δὲ καὶ ψυχῶν τῶν ὄντων ἀπάντων διακαλεῖται.* Plato unum quidem esse Opificem definiuit, rerum omnium causam, quem & propinquum mundo esse dixit, existisse vero Deum alterum ante hunc nempe boni ideam. Excogitat præterea & tertiam causam, ex dñe quidem & natura prioribus illis inferiorem, quam & animam universarum rerum appellat. Quo ex fonte profluxere non Origenis errores solum adversus sanctissimam Trinitatem, aliorumve quos recensuimus Patrum minus circumspexæ locutiones, sed quidquid etiam fuit contra idem mysterium ab Hæreticis insanitum.

XIII. Si non ex supra allatis & in utramque partem expositis testimoniis, quibus Filii & Spiritus sancti dignitatem labefactare vel asserere visus est Origenes, satis ipsius elucet sententia: at facile certe deprehenditur ex sequentibus, in quibus molitionem rerum in Deum Patrem transcribit; Filium vero secundariam tantum creationi impendisse vult operam, & instrumenti vel ministri partes obisse: *ἄνω ὢν, inquit Tom. 2. in Johan. p. 56. καὶ ἐνθάδε, αἱ πᾶσι δὲ τῷ λόγῳ ἐγγεῖς, ἐκ' αὐτοῦ τῷ λόγῳ ἐγένετο, ἀλλ' αὐτὸν κρείττερον καὶ μείζονα τὸν λόγον, τίς δ' αὖν ἀλλοθεντος τυχεύει, ἢ ὁ πατήρ;* Duplex est hujus loci labes, nam & Filium Patre minore ac inferiorem esse decernit, & rerum creationem penitus ipsi abjudicat:

Genes. Col.
1. cap. 6.
Athanas.
de decret.
Nicæm. Syn.

Socrat. lib.
4. cap. 26.
Hier. Epist.
65. ad Pam.
mach. &
Ocean. c. 4.
& Apol.
adv. Ruf.
lib. 1. c. 4.

BM
20

in qua Patri tantum ministrasse, non molitorem itidem ut Patrem fuisse dicit libr. 1. A
 ἡ δὲ ἀρχὴ, in ipso Proœmio: Iesus Christus ipse qui venit, ante omnem creaturam natus ex Pa-
 tre est. Qui cum in omni conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt) novis-
 simis temporibus seipsum exinanienti homo factus est: quem locum repetit Auctor libri de De-
 itate & Incarnatione Verbi ad Januarium, qui Tomo quarto Operum Augustini subji-
 cit, cap. 1. Repetit & ante illum Pamphilus in Apologia; atque item illum: Data est autem
 Lex Moysi per Angelos, in manu mediatoris Christi & virtute, qui cum esset in principio Verbum, &
 apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta
 sunt, id est non solum creatura, sed & Lex & Propheta. Unde Tomo 20. in Johan. p. 292. ipsum
 quidem ἀνθρώπου esse ait eorum quæ sunt in Patre; Angelos autem videre eadem per ipsum,
 tanquam per mediatorem & ministrum, ὅς ἐστι μισθὸς ἐν ἡμεῖς. Et Tom. 1. p. 18. Christum B
 eatenus esse creatorem docet, quatenus dixit Pater: Fiat lux, id est quatenus in facienda lu-
 ce Patri ministrum se præbuit. Clarissime vero sententiam hanc expreflit libr. 6. contr. Cels.
 τὸν μὲν ἀποστολὴν δημιουργὸν τῶν ὡν ἐστὶν τὸ θεὸν λόγον, καὶ ἀποστολὴν αὐτοῦ τὸν ἡμέτερον, τὸν δὲ πατέρα τὸν λόγον,
 καὶ ἀποστολὴν αὐτοῦ τὸν ἡμέτερον, τὸν δὲ πατέρα τὸν λόγον, καὶ ἀποστολὴν αὐτοῦ τὸν ἡμέτερον. Jam ergo liquet, quo-
 sentu dixerit in Catena Balthazaris Corderii in Joh. ad cap. 1. v. 1. (si modo ea vere sunt Ori-
 genis, & aliquid Catenarum auctoritati tribuendum est) δημιουργὸν τῶν πάντων τῶν ἐν ἡμῶν, αὐτῶν,
 & τὸν λόγον ἐν ἡμῶν, αὐτῶν, αὐτῶν. Opificem rerum omnium statuens ipsum, Verbi nomine ipsum afficit:
 ubi & ποιητὴν τῶν πάντων appellat: & ait paulo post: πᾶς ὃς ἐκείνους τῶν ὡν ἐστὶν πάντων, & ἐν ἀρχῇ τῆς
 ἀποστολῆς αὐτοῦ, κτιστὴς ὄντα; Quomodo enim non oportebat esse ipsum ante omnia, & cum primum
 esset: caperunt, qui eorum creator est? & mox: ὅτι δὲ δημιουργὸς εἰς ὅσον ἔσται τὰ πάντα, & ὅσον τὸν
 θεὸν λόγον, & θεὸς λόγος. Cum vero Opificis agebat partes, cunctis præbebat ut essent, & erat apud Deum, C
 & Deus erat: & denique: ἀλλ' ἐγὼ ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων, ὅσοις, τὸν χάριτον τοῦ λόγου κατ' ἑσθίαν, διὸ
 & σοφία, & ἀλήθεια ἐν τῇ θεολογίᾳ ἐνομαζέται. At non ita rerum omnium conditor, qui Deus Verbum
 est secundum essentiam. Unde & Sapientia appellatur, & veritas, cum de rebus divinis disseritur.
 Item libr. 7. in Epist. ad Rom. Nihil est visibilis, siue invisibilis creatura, quod Filio possit ad-
 equari: nullo enim pacto Creatori suo creatura potest conferri: & si Creator ipse donatus est no-
 bis, quomodo non cum ipso creatura nobis donabitur? Rerum effectorem Filium esse putat, sed
 secundarium: & res quidem creasse, at instrumenti vice fungentem; Patrem vero creationis
 auctorem esse, & primariam ac præcipuam causam: atque ita suum cuique officium parti-
 tur. Hinc Gennadius libr. de dogmat. cap. 4. Nihil officio singulare, nec alteri communicabile D
 (in Trinitate credamus) ut Origenes. Hinc etiam Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem
 inter dogmata Origenistarum Palæstinorum sæculi sexti ponit illud; Trinitatem non fuisse
 mundi Opificem, & Justinianus Origenem conqueritur Filium & Spiritum sanctum appellasse
 δημιουργὸν τῶν ζώων, ministratoria animalia, ut supra a me observatum est.

XIV. Easdem partes in rerum molitione nonnulli è verustioribus Patribus Filio tri-
 buerunt. Theophilus Antiochenus libr. 2. ad Autolycum: τὸν τὸν λόγον ἔχον (ὁ θεὸς) ὑπερ-
 γόν τῶν ἐν ἀπὸ γέννησιν, καὶ ἐν ἀπὸ τὰ πάντα ποιῶν. Hoc Verbum habuit (Deus) ministrum
 operum suorum, & omnia per ipsum fecit. Tum inferius: ἐπὶ οὗτὸ δὲ ἰδὲν ὅτι ὁ θεὸς ποιεῖται ὅσα ἐκείνου
 εἶπτο, τὸν τὸν λόγον ἐξήκουσε ἀποστολῆν. Quando autem voluit Deus facere quæcunque delibera-
 rat, hoc Verbum genuit prolatum. Et paulo post: ὁ θεὸς ὡς ὁ λόγος, καὶ ἐν θεῷ πεποιητός, ἐπὶ αὐ-
 τῷ δὲ πατρί τῷ ἑλῶν, πέμψαι αὐτὸν εἰς τὴν γῆν. Cum ergo Deus sit Verbum, & ex Deo pro-
 gnatus, quorescens, vult Pater universorum, mittit eum in locum aliquem. Iustinus in Dialogo cum
 Tryphone: ἔστι ὁ θεὸς τῶν πάντων πατριάρχης, καὶ ὁ λόγος, καὶ ὁ χάρις, καὶ ὁ θεὸς, ὅτι ἐν τῷ ὄντι
 γινώσκει αὐτὸν ὑπερταύτης τῷ τῷ ἑλῶν πατρί. Ille qui Patriarchis visus est, & dicitur Deus, & Angelus, &
 Dominus appellatur; ut ex his quoque intelligatis ipsum Patri universorum ministrare: & alio loco:
 ὁ δὲ ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν πάντων, καὶ ὁ θεὸς τῶν πάντων, & ὁ ὑπερταύτης τῷ ἑλῶν πατρί. Per qua demonstratum
 est Patri & Domino subjectum esse ipsum, ac ejus voluntati servire. Irenæus lib. 3. c. 8. Cui ergo
 præcepit? Verbo scilicet, per quod, inquit, cæli firmati sunt: & libr. 4. cap. 17. Ministrat enim ei
 (Patri) ad omnia sua progenies, & figuratio sua, id est Filius, & Spiritus sanctus, Verbum, & Sapientia,
 quibus servit, & subjecti sunt omnes Angeli. Episcopi ex Antiochenæ Synodi in Episto-
 la ad Paulum Samosatenum antequam deponeretur: τὸν τὸν λόγον πιστεύοντες ἐν τῷ πατρί αἰ-
 ὄντα ἐκπεπληρωμένον τὸν πατέρα ἐν βούλῃ αὐτοῦ τῶν ὡν ἔσται ὁ ἑλῶν. Hunc (Filium) credimus semper existen-
 tem cum Patre implevisse paternam voluntatem ad creationem universorum. Atque ex hoc do-
 gmate occasionem videntur habuisse Arius & Aetius, cur creationis rerum Patrem prima-
 riam esse causam, instrumentum vero Filium arbitarentur: quam eorum infaniam castiga-
 verunt Athanasius, Cyrillus, & alii.

Athanas.
 orat. 3. & 5.
 Cyrill. lib.
 1. & 16.
 Theoph.

XV. Non Filii maiestatem solum oppugnavit Origenes, sed de ejus etiam bonitate de-
 traxisse ipsum auctor est Hieronymus in Epist. ad Avit. cap. 1. Deum Patrem omnipotentem, in-
 quit, appellat bonum, & perfectæ bonitatis: Filium non esse bonum, sed auram quandam & imaginem
 bonitatis: ut non dicatur absolute bonus, sed cum additamento, Pastor bonus, & cætera. Anonymus
 quoque

A feratur neque Filium a Spiritu sancto videri posse, neque Spiritum sanctum ab Angelis, neque Angelos ab hominibus, vanam esse sequitur Gaudentii conjecturam. Eodem per-
rinet quod querit Hieronymus, cap. I. ejusdem Epistolæ ad Avit. decrevisse Origenem,
Deum Patrem esse lumen incomprehensibile. Anonymus quoque Auctor Apologiæ pro Ori-
gene apud Photium Cod. 117. inter capita criminatum quæ Origeni intentari solebant,
tertium illud ponit, (ἵσθι) μὴ γινώσκον τὸ πατέρα ὡς αὐτὸς ἰσχύει. *Filium non cognoscere Pa-*
tre[m], ut se ipse Patet[er] cognoscit. Hujus patris commentî notæ extant Tom. 32. in Johann.
γινώσκον αὐτὸ τὸ πατέρα τοῦ διός, ἀλλὰ οὗτοι τὴν γινώσκον αὐτὸν ἐστὶν μελέτην ἁγασθῆναι, καὶ ὅτι οὐκ εἶναι τὴν περὶ αὐτοῦ γινώσκον
γινώσκον τοῦ διός τὸ πατέρα ἰδεῖν ὡς αὐτὸν ὅμαι ὅτι καὶ ἰσχύει γινώσκων, ὅπως καὶ αὐτὸ ἐμαρτυρεῖ ἀποστόλης ᾠροῦτος, ἰδοὺ
ἐξάστει ὥς ἂν αὐτὸν γινώσκων. Cognitionem quæ cognoscit Filius, cognitione illa quæ cognoscit
Pater paulo inferioriorem esse definit; quod mox apertius prædicat, dicens τὸν πατέρα ὡς αὐτὸς

[illegible]

XXI. Filium Dei pro creata ab Origene habitum fuisse ac predicatum ; quæ
Arianorum & Anomæorum impia fuit & damnosa opinio , verba hæc persuadere pos-
sunt, quæ lib. 4. Θεὸν ἀρχόν adducit Iustinianus in Epistola ad Menam : ὁ θεὸς οὐκ ἐστὶν ἡμῶν
ἐκ τῆς πατρὸς γνησίως, ἀλλ' ἐστὶν εἰς αὐτὴν οὗ διὰ τὴν ἀοράτην, καὶ ἀπαύραστον τὴν δόξαν αὐτῆς, χαρὰ κτήτης τοῦ ὑπο-
τάσσοντος αὐτῇ, κοινώτουσθαι πάσης κτίσεως κτίσμα, σοφία αὐτῇ γὰρ ἡ σοφία φησίν. οὐ θεὸς ἐκείνος ὃν ἀρχὴν ὀνομά-
ζουμεν ἐκεῖσε ἐπὶ αὐτοῦ. & illa ex eodem libro : ὅτι μὲν πάλιν ἐπιτίθετο λέγει· τὸ πάλαια καὶ θύνει τὸ λαὸν γνησιότην ἔχων, ἐκ
τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ποιούμεθα nec non & hæc, quæ exilpius Commentario in Psalmum I. profert Epiphya-
sius : ἀρχὴ μὲν ταύτων, ἵπται μὲν τὴν χάριν θεῷ καλὸν ἐστὶν δοῦναι, καὶ μάλα καὶ νόστιμον γεγραμένον ἀνευτείνουσιν, ὅπως τῇ Hier. 64.
πατρὶ τὸ λαὸν δοῦναι εἴποιεν ἐκ τῆς ἐξουσίας, ἀρχὴ μὲν γνησίως διὰ προσποιήσαντα αὐτὸς ἐκεῖνον ἡμῶν κωλύει καλεῖσθαι πατέρα. 7.
& hæc præterea quæ ex eo recitat Diodorus in Catena Combesii nondum edita ad Gen.
1. 2. γνησιότητος ὧστε αὐτὸς νοήσω, ἕξα τὸν ἀληθινόν, τὸ ὄνομα & Idem de Spiritu sancto decernere vide-
tur, cum ait in Procemio librorum Θεὸν ἀρχόν, juxta Rufini interpretationem : Tum deinde
honore ac dignitate Patri ac Filio sociatur tradiderunt Spiritum sanctum. In hoc non jam ma-
nifeste discernitur, utrum natus anninatus : & lib. 1. cap. 2. eodem Interprete : Ita ergo & ab
eo (Patre) Filius subsistentia generatur : quod necesse est imprimis suscipi ab his, qui nihil ingentium,
ideest innatum, præter solum Deum Patrem fatentur. Quod vertit Rufinus, natus antinnatus,
reddidit est ab Hieronymo, factus an infectus : sic enim ille, errores libri primi Θεὸν ἀρχόν
recensens : Tertium dignitate & honore post Patrem & Filium asserit Spiritum sanctum : de quo
cum ignorare se dicat, utrum factus sit an infectus ; in posterioribus quid de eo sentiret, expressit, ni-
hil absque solo Deo Patre infectum esse confirmans. Scripserat nimirum Origenes, ἡμεῖς δὲ ἂν
ἀγνοῦμεν, quemadmodum & Tom. 2. in Johann. pag. 57. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ ἀποστόλων εἶπε τὸ πάλαι δι' αὐτοῦ
ἐγένετο, καὶ ἀκολούθει τὸ πνεῦμα γνηστὸν, εἶπε τὸ λόγον γεγενῆσθαι, πῶς οἱ οὖνοι ἀπολιμαίνονται τὸ χρεῖς ἐν τισι γεγραμμένοι
f

Hier. Epist.
59. ad A-
nat., c. 1.

Quæ

Genebr. in
Collectan.
De vit. O-
rigen. c. 6.
Quæ ab Arianis esse affluta sine causâ Genebrardus contendebat, ut apparebit ex sequenti- A
bus. Item paulo superius; ὡς ἰσχυρίσθηται, inquit, καὶ ἀληθὲς ὁποῖός ἐστι τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς, τὸ
ἄγιον πνεῦμα πάντων ἐστὶν τιμὴ τερον, καὶ τάδε πάντων τὸ ὡς τὸ πατρὸς δὲ, καὶ τὸ ὡς τὸ υἱοῦ. & pag. 58. Tomi
ejusdem: τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται.

Hier. Epist.
59. cap. 1.

XXII. Atque hoc crimen magna contentione in Origene damnat Hieronymus, credidisse ipsum dicens, *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum*, atque idem de Spiritu sancto decrevisse. Similiter Epiphanius Hær. 64. cap. 4. ἐν τῷ ὅτι τὸ πατρὸς τὸν (ὁὖν) εἰς-
γινώσκοντες δὲ ἀμὰ βούλησιν δὲ ὡς καὶ ἡμεῖς τὸν αὐτὸν καλεῖσθαι λέγοντες. Ex substantia Patris eum (Filium) esse arbitrat (Origenes) sed nihilominus creatum. Vult autem quasi per gratiam Filium ipsum appellatum dicere: & cap. 5. Φανερότατα τὸ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Apertissime Filium Dei creaturam esse asseveravit, & ab hac in
Filium audacia nosse & prore creatam Spiritum sanctum habuisse: & cap. 8. ὁπότε ἡ ἐν πνεύματι τῷ
ἐκείνῳ αὐτὸ τὸ μυστήριον διὸν ἀπαμείβεσθαι τὰ τὸ πατρὸς διότι τὸς τὸ καὶ ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Quoniam autem in multis locis
invenimus eum *Unigenitum Deum* segregantem à Patris divinitate & substantia; simul vero &
Spiritum sanctum; idcirco eum productum Deum dixisse liquet, quia creatum esse decernit. Ju-
stinianus in Epist. ad Menam dixisse Adamantium asserit, ὅτι ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα κτλ. &
ἐστὶν, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Filium & Spiritum sanctum
res esse creatas, quodque nos sumus ad Filium, id Filium esse ad Patrem. Photius Cod. 58. scribit, O-
rigenem docuisse in 1. αὐτῶν, τὸ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Filium esse à
Patre factum, Spiritum sanctum à Filio. Quibus assentiuntur Augustinus, Cedrenus, Suidas, C
Zonaras, & Nicetas.

Rufin. de
adult. libr.
Orig.

XXIII. Si quæ tamen culpam hanc extenuare possunt, colligamus. Rufinus
huius hæreseos virtus libris Origenis aliena manu affusum existimabat: Nunquid, inquit, in
eodem opere ejusdem libri, inter dum, ut diximus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit?
verbi causa, ut qui superius dixerat nusquam inveniri in omni Scriptura, ubi Spiritus sanctus factus
vel creatus esse diceretur, continuo subjiceret inter ceteras creaturas factum esse Spiritum sanctum?
Similia regerit Genebrardus. Didymus vero non eximiam solum eruditionis homo, sed or-
thodoxæ etiam fidei, scripta quidem ab Origene non negat quæ obijci solent, sed in malam
partem flecti asserit à malevolis, quæ recta poterant interpretatione defendi. Id priusquam
aggreddimur facere, afferemus Origenis testimonia quædam, Catholicæ doctrinæ satis con- D
sentanea. Filium creatorem appellat libr. 7. in Epist. ad Rom. & à rebus creatis discrete cer-
nit: Nihil est, inquit, visibilis, sive invisibilis creatura, quod Filio possit adequari: nullo enim pacto
Creatori suo creatura potest conferri: & si Creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso crea-
tura nobis dabitur? Et in Anacephalæoli libri 4. αὐτῶν: Non enim dicimus, sicut Heretici pu-
tant, Patris aliquam substantiam Dei in Filium versam, aut ex nullis subsistentibus Filium procreatum
à Patre, id est extra substantiam suam, ut fuerit aliquando, quando non fuerit: sed abscisso omni sensu cor-
poræ, ex invisibili & incorporeo Verbum & Sapientiam genitam dicimus, absque ulla corporali passio-
ne, velut si voluntas procedat à mente. Locum hunc capite 18. repetit Auctor libelli De Deitate
& Incarnatione Verbi ad Januarium, qui habetur in fine Tomi quarti Augustini. Atque hæc
verba: Aut ex nullis subsistentibus Filium procreatum à Patre, id est extra substantiam suam, ut fue- E
rit aliquando quando non fuerit, nemo non videt vel à Rufino fuisse interpretationi intexta, vel
ab aliis Rufino antiquioribus Græco ipsi contextui infarta contra Arium, quem Sozomenus
lib. 1. c. 15. αὐτῶν τὸν πατέρα ἡμεῖς ἐκείνους τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Primum in Ecclesia ausum esse dicere, quod nemo ante illum dixerat, Filium scilicet
Dei ex non-existentibus extitisse, & fuisse aliquando cum nondum esset. Disertissima etiam hæc
de sancto Spiritu è libr. 1. αὐτῶν, cap. 3. Verumtamen usque ad præsens nullum sermonem in Scri-
pturis sanctis invenire potuimus per quem Spiritus sanctus factura esse, vel creatura diceretur; ne eo
quidem modo quo de Sapientia referre Salomonem supra edocuimus, vel quo de vita, vel Verbo, aliisq;
appellationibus Filii Dei intelligenda esse tractavimus. Atque hæc quidem è Rufiniani Interpre-
tationibus deprompta testimonia, ut minus valida præmisimus, velut leviorẽ quãdam ar- F
maturam. Sed jam cominus signa conferamus.

Sozomen.
lib. 1. c. 15.

Aliquot attulimus locos, quibus in creatarum rerum censum detrufi videntur ab O-
rigene Filius & Spiritus sanctus. Priore, quem adducit Justinianus, Filius dicitur
ἐκ θεοῦ γεννητὸς τὸν πατέρα ἡμεῖς ἐκείνους τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοῦς ἐστὶν ἰσχυρίσθηται, καὶ τὰς δὲ δὲ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐστὶν ἰσχυρίσθηται. Respiciebat nempe ad illud Pro-
verb. 8. 22. ὁ θεὸς ἐκτίσεν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτῶν. Deus creavit me initium viarum suarum. Itanimum
reddiderunt hunc verum Interpretes, LXX. qui Ebraice habet וְאֵנִי פָּסַדְתִּי מֵ. Vertit Aq-
ila: ἐκ τῆς οὐκείας μου & sic fortasse legendum quoque apud τὸν ὁ. hanc enim lectionem tuerent Ba-
silii libr. 2. contra Eunomium, Gregorius Nyssenus libr. 1. contra eundem, & Hierony-
mus in Isaiæ 26. 13. Quamquam & Chaldaeus, & Syrus, & Arabs, & maxima Patrum etiam
vetu-

Sylvicolæ Fauno Dryope quem nympha creatat.

Nam quidquid ubique

Sed & ἐκ τούτων, *possedit*, de parentibus dicitur; quorum nihil tam proprium est quam liberi, quos genuerunt. Quamobrem Eva dixit de Caino: קניתי את אלהי LXX. κατήραμαι ἀ-
θεῶν μου ὡς ἑσέ. Vulgata: *Possedi hominem per Deum*. Filium igitur κατήραμαι ab Origene dictum credere possumus hoc sensu, quo Filii à parentibus creati dicuntur. Quapropter cum Tom.

Sequentium locorum crimen hoc est, quod Servator noster appelletur *ὁ δὲ Ἰησοῦς*. cuius postremæ vocis ea est ambiguitas, & tam crebris disputationibus ventilatus intellectus, ut omnis inde questionis huius pendeat dijudicatio. Perscrutanda itaque illa est accu-

C *tus*, nam gignitur a Patre : est *ἄνθρωπος*, nam a Patre sic tamquam à principio habet ut sit. Spiritus vero sanctus non est *ἄνθρωπος* sed *θεός* genitorem enim non habet, sed habet à Patre & Filio ut existat. Hæc est propria vocum illarum notio, quam tamen nec semper

servarunt Patres, & consulto permiscuerunt ac confuderunt Ariani, ut in ambigua voce facilius fraudem struerent. Origenes vero cum Filium appellat *ἡντοῦ Θεοῦ*, sic accipe: *qui principium sui habet, & existendi initium.* Filio quidem commune est cum creatis

rebus, sui principium ac originem habere: emanandi autem ex illo principio ac prodeundi ratio plane diversa est: prodit enim Filius per generationem æternam; prodeunt creatæ res per temporariam creationem. Hoc sensu, quo dixi, vocem *ἀναγεννησις* à Veteribus usurpatam

scribit Athanasius: καὶ ἀνὴρ οὗ ὅτι καὶ οἱ εὐσεβεῖς τὸ ἀγνόντες, καὶ πατρίαν λέγοντες, ἐκ ὧν ἡμεῖς Ἀθανάσιος
 καὶ ποιημάτων οὐκ ἔστιν ὁ λόγος ὅτις ἐξαφαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἔχει καὶ αἴτιον. Non ignoramus autem eos qui De Synodo
 dixerunt unum esse agnόντες, Patrem significantes, non ita scripsisse quasi Verbum sit ἡμεῖς καὶ ὅπις, sed
 quia Pater causam non habet. Patrem dictum esse ait agnόντες quia ab alio non habet ut sit: Filium
 ἔστι.

autem *ϕυιτς* esse negat hac notione, quod ab alio factus sit: sed non negat *ϕυιτς* esse alia notione, eafc. quam indicavi, quod ab alio habeat ut sit, non tamquam res facta, sed tamquā genita. Atq. ita Filius dici potest *αυτς* & qui ab alio non habet ut sit, nempe tamquā opus seu

genita, & quæ in mundo potest. *ἡ ἀληθεία* siquæ aliis non hæret utitur, nempe tamquam opus seu res facta, vel tamquam res creata: & *ἡ ἀληθεία*, qui ab alio habet ut sit, nempe tamquam res genita & Filius. Sic Origenes, qui *γεννητὸς θεὸς* appellat Filium in similitudinem, & qui Tom. 2. in Joh. p. 166. credere se dixit *ἀληθινὸν* (legendum, vel certe intelligendum, *ἀληθινὸν θεόν*) *καὶ υἱὸν τοῦ θεοῦ* & *ἀληθινὸν*

hoc est unum Patrem principio carere, nec ab alio habere ut sit, Filium tamen ἀγέννητον vocat
E lib. 6. contra Cels. ὅτι γὰρ ἡ ἀγέννητος καὶ πατὴρ γεννητὴς φύσεως ὁμοῦτοι κατὰ τὴν ἑξῆς ἀδελφὰς τῆς θύρας
ὡς γεννητὸς αὐτὸν πατὴρ. Illic ἀγέννητον κατὰ φύσιν, non creatum. Hinc etiam opinor pri-

mam è criminationibus adversus Origenem conflatis, quos Pamphilus in Apologia recenset. *Primæ illa est*, inquit, *quod dicunt, eum innatum dicere Filium Dei*. Dixerat nempe Origenes ἀγέννητον, quod ipsius adversarii, contentiosi homines & rixosi, confulerunt cum ἀγεννη-

ut anſam haberent calumnie. Contra vero Socrates de Euſebio loquens merito dixit: *Δαμασῆς καὶ ἑλλήνων ἐστὶν ἡρώδης βιβλίαν ἐν οἷς πανταχὺ τὸ ἰὺν καὶ τὸ παρὰ τὴν ἐνθὺντα εὐρίσκειται* ἢ τὴν ὁρώδην βιβλίαν τὸ βιβλίον καὶ ἀναγνώσας δυνάμειται. *Admirator est emulatur librorum Origenis*

fuit, in quibus Filium ex Patre natum ubique reperiunt, qui librorum Origenis penetrare possunt. Hieronymus vero dixisse ipsum affirmans *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum*, hoc est, *αὐτὸν γὰρ καὶ γεννῶν*, utramque hanc vocem in alium detorquet in intel-

Contra Hieronymum expofuit, non effe natum, quali dixiffet *αὐτὸν*: cum vero Filium dixit *υἱόν*, id ſibi voluit, habere ipſum ſui principium: contra Hieronymum

exposuit, esse factum. Nempe sic verba Origenis in pessimum sensum trahere amabat. Ita Epiphanius vocis *μυνη* usum in aliis probaturum se dicere, in Origenem damare. Contra ea vero quæ addit, velle Origenem *πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀδελφούς*. Porro etiam Epiphanius

(Christum) appellari, promta est ex ipso Origene defensio, qui disertè docet Tom. 2. in Joh-
han. *μονοὶ καὶ μονογενὴς φύς ἐστιν ἀγαπῶν τοὺς ἁγίους* & libr. 7. in Epistol. ad Rom. *Scient enim multi*
sunt Filii Dei, ut Scriptura dicit: Ego dixi. Dilecti mei filii Excellentes, quia tamen est natura Fi-

linus & Virgenitus de Patre.

f 2 Com.

Commode vero exponetur locus à Diodoro recitatus, ubi lux à Deo producta Gen. 1. 3. A Filius esse dicitur, si respondeamus id allegorice ad Filium ab Origene fuisse relatum. Quoniam enim nunquam non dicit Pater : Ego hodie genui te ; induci quoque potest semper dicens, Gignatur Filius meus qui est lux vera. Firmat hanc responsum vox, *γεννηθήτω, gignatur* : sic enim legitur in Catena, non ut vulgo, *γεννηθήτω fiat*. Penitus vero id confirmatur ex eo quod ait Tom. 1. in Johan. pag. 118. jubente Patre ut fieret lux, mandato Patris obtemperantem Filium lucem creasse. Quod si creavit lucem, lux ista creata ipse utique non est.

XXIV. Quorsum vero tot ambagibus detinemus Lectorem, explicandis verbulis, & evolvendis sententiis frustra immorantes? Præstat ipsa Origenianæ doctrinæ penetralia scrutari. Meminerimus supra notatum esse à nobis credidisse Origenem Filium manasse de Dei substantia, sic tanquam lucem de Sole, atque ideo ejusdem esse ac Patrem substantiæ, quia lux ejusdem est substantiæ cujus Sol, licet non sit eadem numero substantia : & rursus Filium à Patris substantia & divinitate, ut ait Epiphanius, segregasse ; quia ut à Sole per effluvium profecta est lux, secreta ab eo & seposita dici potest : præterea Patre inferiorem esse Filium, quia Sol luce nobilior est & dignitate superior. Creatum dixit, vel eo sensu quo liberi à parentibus procreari dicuntur, ut notavimus ; vel quia materiam è qua conflatus est mundus, quam à Dei substantia ab omni retro ævo emanasse censuit, quem admodum ostendimus infra, creatam dici sciebat. Id enim tantum discriminis posuit Filii inter & materiæ procreationem, quod ille sit *primogenitus omnis creaturæ*, & quod præ naturis reliquis sit *τελειωτάτη*, ut loquitur Clemens Alexandrinus libr. 7. Strom. *καὶ ἀγιωτάτη, καὶ κυριωτάτη, καὶ ἡγεμονικωτάτη, καὶ βασιλικωτάτη ἡ ἰσὺς φύσις, ἡ καὶ μόνῃ πατοκράτει προερχομένη* Perfectissima, & sanctissima, & maxime dominans, & maxime imperatoria ac regia Filii naturæ, quæ soli Omnipotenti propinquissima est. Sed parum interest, qua voce Filii ortum à Patre significaverit, sive *ἐκ τῶν* appellans, sive *ποιτὸν*, sive *γεννῶν*, dummodo de re constet. Manifestum hinc est etiam quo sensu dixerit Tom. 2. in Johan. pag. 47. Filium è divinitate Patris divinitatem suam haurire & trahere, *καὶ τὸ θεῶν ἀρυσαντα, &, παύσαντα τὸ θεῶν ἐκ τῶν*, hoc est, portionem divinitatis, non divinitatem. Præterea quoniam si Solem æternum ponas, lucem coæternam ponere necesse est, idcirco coæternum Filio Patrem agnovit Tom. 1. in Johan. pag. 31. *ὅτι ὁ τὸ υἱὸς μετ' ἐμοῦ, ἐγὼ σήμερον γεννήκα ἑαυτὸν, λέγειν* *καὶ αὐτὸν καὶ τὸ θεῶν, ὃ ἀπὸ ἐκ τῶν σήμερον. καὶ ἐν τῷ ἑσπέρῳ θεῶν. ἐγὼ δὲ ἡγούμενος ὅτι καὶ παλαιά, ἀλλ' ὁ συμπαρακείμενος τῇ ἀγεννῆτῳ ἐκείνῳ* *ἀπὸ ζωῆς, ἐν ἧτις εἶπω, καὶ ἐν τῷ, ἡμέρα ἀπὸ ἐκ τῶν σήμερον, ἐν ᾧ γεννήθῃ ὁ υἱός. ἀρχὴς γενέσθαι ἀπὸ ἐκ τῶν σκοτεινῶν, ἀλλ' ὡς τὸ ἡμέρας. & libr. 1. *καὶ ἀρχῶν, cap. 2. Per Evangelium docetur quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil : & intelligat ex hoc, quia non potest antiquius esse in Deo Omnipotentis appellatio, quam Patris : per Filium enim omnipotens est Pater : & capite sequenti de S. Trinitate loquens ait : Ea de quibus loquimur, tractu quidem sermonis temporaliter nominantur, natura autem sui omnem intelligentiam sensus temporalis excedunt, & libr. 4. in Anacephalæoli : *Supra omne autem tempus, & supra omnia secula, & supra omnem eternitatem intelligenda sunt ea quæ de Patre, & Filio, & Spiritu sancto dicuntur. Hæc enim sola Trinitas est quæ communem sensum intelligentiæ, non sum temporalis, verum etiam æternalis excedit. Cetera vero quæ sunt extra Trinitatem in seculo & in temporibus metienda sunt. Quæ loca cap. 13. & 19. usurpat scriptor Operis de Deitate, & Incarnatione Verbi, quod habetur in calce quarti Tomi Augustini. His adijunge & istum è lib. 1. in Epist. ad Rom. cap. 1. *Qui nunquam prædestinatus est ut esset Filius, sed semper fuit sicut & Pater. Quamobrem Athanasius in libro de Decretis Nicænæ Synodificavit : καὶ δὲ τὸ αἰδίως σὺν εἶναι τὸ λόγον καὶ πατρί. ... ἐξ ἑαυτοῦ παλιν ὑμᾶς ἀνέται καὶ καὶ τὸ φιλοπῶνι αἰετῶς. & Socrates lib. 7. cap. 6. postquam lectitari solitos fuisse dixit Platonem à Georgio, Origenem à Timotheo Arianis Presbyteris, θαυμάσαι ἐν μοι, inquit, ἔπειτα πᾶς ἔτοι ἐν αἰσθεῖ τῇ ἀρβανῶν θρησκείᾳ παρήμενον, ὃν ὁ μὲν τὸ πλάτωνα αἰὲς μὲν χεῖρας εἶχεν, ὁ δὲ τὸν αἰετῶν ἐκείνων ἡδὲ τὸν πλάτωνα τὸ δευτέρον καὶ τὸ τρίτον αἶτιον, ὡς αὐτὸς ἐνομαζέσθαι εἰσὶν, ἀρχὴν ὑποστάσεως εἰληφέναι φησι, καὶ αἰετῶν σὺν αἰδίων παύσασθαι ὁμολογεῖ τὸ ὑπὸ τῷ πατρί. Vertit Epiphanius Scholasticus : *Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manserint, quorum unus quidem Plato. Fnem semper habebat in manibus, aliter spirabat jugiter Origenem : quum nusquam Plato secundam vel tertiam causam (sicut ipse nominare solet) initium subsistentiæ afferat percepisse, & Origenes coæternum ubique, fateatur Filium Patri : & Guido Elnensis in Summa de hæresibus : Origenes, inquit, super Epistolam ad Rom. 1. non est secutus errorem Arii de existentia Filii Dei : Arius enim dicit quod erat tempus quando Dei Filius non erat, quod reprobatur Origenes dupliciter, primo exponens illud Rom. 1. *Qui factus est ex semine David secundum carnem, dicit sic : Factus est autem sine dubio id quod prius non erat secundum carnem : secundum autem spiritum, id est, secundum Deitatem, quæ Deus est spiritus, prius erat & non erat, tempus quando non erat. Secundo reprobatur errorem Arii cum ait : *Observandum est enim quia non dicit : *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum********

A Spiritum sanctificationis, sed dicitur: Qui destinatus est Filius Dei in virtute. Destinatur enim ille qui est: predestinatur vero ille qui nondum est, sicut de his dicit Apostolus: Quos autem præcivit, illos & predestinavit. Præciviri ergo & predestinari possunt illi qui nondum sunt, ille autem qui est, & semper est, non predestinatur, sed destinatur. Filius autem Dei semper fuit ab æterno, & non fuit tempus quando non fuisset. Vbi patet quod Origenes errorem Arii clare damnat. Pluribus id probare superfluum est, quod ex gemino Origenis loco satis probavit Athanasius in Decretis Nicænæ Synodi. Porro quæ de Filii generatione diximus, eadem de Spiritus sancti processione intelligenda sunt.

Ne quis vero nos Solis, solarisque radii exemplum, ad declarandos Origenis sensus gratias ascrivisse putet, en ipsius verba Hom. 9. in Jer. pag. 106. *ἐὰν ἐν ὁμοίᾳ σοι ἐπὶ τῷ σωτήρι, ὅτι ἐν ἰσχύϊ σου ἐστὶν ὁ πατήρ, καὶ ἐν ἀπλότητι αὐτὸν ὁ γνήσιος ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἀλλὰ αἱ ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐστὶν τὰ δυνάμεις, καὶ ἡ ἐκείνου ἐστὶν ὁ σωτήρ. ἀπαύρασμα δὲ τοῦ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐστὶν ὁ υἱός, καὶ ἐκείνου ἐστὶν ὁ υἱός, ἀλλὰ ὅσον ἐστὶ τὸ φῶς ποικίλον τὰ ἀπαύρασμα δὲ τοῦ φωτός, ἐπὶ τοῦτον γινώσκον τὰ ἀπαύρασμα τὰ δὲ τοῦ φωτός ἐστὶν ὁ σωτήρ ἡμεῖς σοφία ἐστὶν ὁ υἱός, ἐστὶν ἡ σοφία ἀπαύρασμα φωτός ἀδίδα. οἱ ἐν ὁ σωτὴρ αἱ γινώσκον, καὶ ἐστὶν τὸ τοῦ αὐτοῦ. ἀπὸ τοῦ πάντων βυνὴν γινώσκον. ἐκείνου δὲ ἀπὸ τοῦ πάντων ἐνὶ τῷ σωτήρι. ἀλλὰ ἀπὸ πάντων ἐνὶ τῷ σωτήρι, καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ἐστὶν τὰ πατρὸς. Eadem utitur similitudine Tertullianus Synodi. cap. 21. Etiam cum radius ex Sole porrigitur, portio ex summa, sed Sol erit in radio, quia Solis est radius; nec separatur substantia, sed extenditur. Ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum: manet integra & indefecta materia matris, & si plures inde traduces qualitates mutueris. Ita & quod de Deo profectum est, Deus est, & Dei Filius, & unus ambo. Quibus hæc adsonant e libr. contr. Praxeam, cap. 9. Pater tota substantia est: Filius vero derivatio totius & portio, sicut ipse proficitur: Quia Pater major me est.*

C Unde liquet quo sensu dixerit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unius esse substantiam, & unius status, & unius potestatis, & Filium non aliunde deducere se, quam de substantia Patris. Augustinus ipse comparatione eadem generationem Verbi explicat lib. 6. de Trinit. ipso initio, sed non eadem inde colligit: Ipse Arius, inquit, dixisse fertur: Si Filius est, natus est: si natus est, erat tempus quando non erat Filius; non intelligens etiam natum esse Deo sempiternum esse, ut sit coæternus Patri Filius: sicut splendor qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coæternus illi est, & efficit coæternus, si efficit ignis æternus. Itaque eo discrepabat ab Origenē Arius, quod hic Filium diceret esse factum *ἐκ οὐτῶν*, hoc est, ex nihilo, & cum antea non esset; ille paternæ substantiæ portionem esse & effluvium ab æterno manans & Patri coæternum. Quo in errore versatos esse Plathyrianos Hæreticos Ario prognatos narrat Theodoretus in 4. libr. De Hæ. Fab. Scriptor operis de Deitate & Incarnatione Verbi ad Januarium, qui ad calcem Tomi 4. Augustini reperitur, & fere Origenis laciniis suffarcinatus est, auctoribus Johanne & Paulo generari Verbum dixit cap. 10. quemadmodum splendor à luce proficiat: Est namque, inquit, ita æterna ac sempiterna generatio, sicut splendor generatur à luce; & c. 19. *ἰὼ. i. 5.* Sed & Iohannes indicat quia Deus lux est, & Paulus designat quia Filius splendor lucis æternæ sit De- *ἰὼ. i. 3.* us. Sicut ergo nunquam lux sine splendore esse potuit, ita nec Filius quidem sine Patre intelligi potest, qui & figura expressa substantiæ ejus, & Verbum, & Sapientia dicitur. Denique Symbolum Filium esse decernit Deum de Deo, lumen de lumine.

E XXV. At non in iis solum, sed in aliis etiam ad Christi generationem, & Spiritus sancti processionem pertinentibus, & hic quem dico Tertullianus, & alii plerique ex antiquissimis Doctoribus, & Nicænæ Synodo anterioribus, Origenis impietatem dicam, an imperitiam vel æquarunt vel superarunt. Justinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Tatianus, ipse Tertullianus, & Lactantius, Deum dixerunt cum mundi creationem meditare, Verbum suum protulisse, quo administro in rerum molitione uteretur. Gregorium quoque Thaumaturgum Filium dixisse creatum & factum tradit Basilii Epist. 64. Leguntur & ista Dionysii Alexandrini, quæ sunt singularis væcordiæ, Filium Dei esse *ποίημα καὶ γέννημα, ἐνὸν καὶ ἐκ τῶν πατρὸς, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ γεννητὸς πατὸς τῷ ἀκατάκτιστον. Opus & factum, alienum quoad substantiam à Patre, quemadmodum est agricola ad vitem. Demum subiicit: καὶ ὁ ἀκατάκτιστος, ὡς καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον. Etenim utpote qui sit opus, non erat antequam factus esset. Theognostum etiam Alexandrinum Origenis assecclam libro Hypotyposeon secundo dixisse narrat Photius, Filium esse creatum, quamvis ipsius, & Dionysii quoque Alexandrini auctori- *Phot. Cod. 106.* tate ad Arianos confutandos Athanasius usus sit. Quod allegorice dictum indicavimus ab Origenē, tum à Patre productum Filium, quando iussit fieri lucem, id plane & aperte dixit Tertullianus contra Praxeam, cap. 3. Tunc ipse Sermo speciem & ornatum suum sumit, sonum & vocem, cum dixit Deus; Fiat lux. Sed quod in hominē horum temporum æquali, quibus nondum quæstiones illæ fuerant ventilatæ, excipiendum est minus severe, neutiquam id ferri potest in Ruperto sic loquente libr. 1. Comment. in Genes. cap. 10. Vere enim sine voce natum, & omnia potentialiter continens Verbum tunc Pater actualiter generavit, quando cælum & terram creavit, quando lucem & cætera fecit. Eructavit ergo cor Patris Verbum bonum, & ex utero, id est, de sue substantiæ secreto, ante Luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux.*

XXVI. Est apud Origenem Hom. 1. in Isaiam, duo Seraphim quibus solum Dei stipa-
tum vidisse se scribit Propheta, ea esse Christum, & Spiritum sanctum. Idem iteratur libr. 1.
de regum, c. 3. ubi & auctorem expositionis huius Ebraum magistrum laudat, & libr. 4. c. 2.
Verba ipsa dat Justinianus in calce Epistolæ ad Menam. Hieronymo stomachum ita mo-
vit hæc interpretatio, ut impiam eam & detestandam appellet. Impia ergo ea quoque est,
& detestanda interpretatio Homiliæ sequentis, qua Davidem Christum esse docet. Impia
etiam ea quam libr. 1. de regum, cap. 3. damnata ab Hieronymo sententiæ subjunxit. Ta-
lis utraque est: Dicebat autem & Ebraeus magister, quod duo illa Seraphim, quæ in Esaiæ senis alis
describuntur, clamantia ad invicem, & dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth,
de Unigenito Filio Dei & Spiritu sancto essent intelligenda. Nos vero putamus etiam illud quod in
Cantico Abacuc dictum est: In medio vel duorum animalium, vel duarum vitarum cognosceris; de B
Christo & de Spiritu sancto sentiri debere. Omnis enim sapientia de Patre revelante Filio in Spiritu
sancto cognoscitur, ut ambo quæ secundum hoc vel animalia, vel vitæ dicuntur, causa sapientia Dei
Patris existant. Similiter impia & hæc interpretatio, qua olivæ duæ candelabri aurei, quod
vidisse se narrat Zacharias cap. 4. Filius & Spiritus sanctus exponuntur; media vero lampas,
Deus Pater (cujus ad dextram & sinistram esse Christum & Spiritum sanctum non sine blas-
phemia dici posse ait Hieronymus) rami sive spicæ olivarum, Incarnatio Christi, & similitu-
do columbæ Spiritus sancti. Sin ut Davidem Christi typum esse, & ut animalia, vel vitæ, vel
olivæ candelabri, sic & Seraphimos Isaiæ anagogice Christi & Spiritus sancti symbola esse
voluit Origenes, ut certe voluit, vanæ sunt Hieronymi querelæ. Clarius id etiam sequentia
demonstrant, in quibus per hæc verba: Plena est omnis terra gloria ejus, adventum Christi
significari scribit Origenes: certum est enim eum cujus gloria plena illic esse dicitur terra, C
hunc ipsum esse Dominum Deum Sabaoth; Christum autem eum esse cujus gloria plena
est terra, Origenes censuit. Christum igitur credidit ipsum esse Dominum Deum Sabaoth.
Hoc si sit, Christo ipsi adstitisse Seraphimos, non unum ex illis Christum fuisse Origenes
existimaverit. Incastrum igitur fingit Haymo Albertstatis in libro De rerum Ecclesiasti-
carum memoria, Origenianis hæc esse Operibus inserta à malevolis; vel si Origenem aucto-
rem habent, dubitanter fuisse proposita.

XXVII. Photius Cod. 8. errores referens librorum de regum, hos ait libro primo
contineri: διήκων μὲν ἡ πατέρα ὅς ἐστι πάντων τῶν ὄντων, ἡ δὲ ὁὐκ ἔστιν ὡς τὸ λογικὸν μόνον, τὸ δὲ πνεῦμα μὴ ἐστὶν
μόνον τῶν οὐρανίων. Pervadere quidem Patrem quæcunque sunt, Filium veros duntaxat rationis
participes, Spiritum sanctum ea tantum quæ salutem adepti sunt. Codice vero 106. narrat Theo-
gnostum Alexandrinum Origenis dogmata propugnantem libro Hypotyposeon secundo
dixisse Filium τῶν λογικῶν μόνον ἐπιστᾶν. Ratione duntaxat præditiis rebus præesse. Athanasius
in libro quem scripsit in Matth. 12. 32. ad Novati hæresim hæc accedere docet, Origenem-
que & ejus sectatorem Theognostum explodit. Amaris etiam defricat ipsum convitiis
Theophilus in 1. Paschali, & ratione ac auctoritate commenta illa convellit. Quæ & leviter
perstringit Hieronymus in Epist. ad Avit. Suis vero ipsius verbis coarguit Justinianus ad cal-
cem Epistolæ ad Menam, talia è libr. 1. de regum repræsentans: Quod Deus quidem & Pater
omnia continens ad unum quodque entium pervenit, esse unicuique impertiens de suo: quod vero
præter Patrem Filius ad sola rationabilia pervenit, est enim secundus à Patre: adhuc etiam minor est E
Spiritui sancto, ampliorque Filius præ Spiritu sancto; ac rursum præstantior sancti Spiritus potestas præ aliis
entibus sanctis. Ex hoc dogmate aptum est quod ait Tom. 1. in Johan. pag. 29. Christum ea-
tenus lucem esse, quatenus mentes rationis participes illustrat. Atque item illud quod in 1.
de regum Rufiniana interpretationis reperio: In illis solis arbitror esse opus Spiritus sancti, qui
jam se ad meliora convertunt, & per vias Iesu Christi incedunt, id est, sunt in bonis actibus, & in
Deo permanent. Et paulo inferius: Hoc ergo pacto operatio virtutis Dei Patris & Filii indiscrete
super omnem protenditur creaturam; Spiritus sancti vero participationem à sanctis tantummodo
haberi invenimus. Et libr. 7. in Epist. ad Rom. Tamen quod & ille (Christus) pro impiis mortu-
us est: sic enim & ipse Paulus ostendit, cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essemus, secun-
dum tempus pro impiis mortuus est: sanctus autem Spiritus non pro impiis jam interpellat, sed pro
sanctis. Quibus omnibus id sibi vult, Patrem in omnibus quæ sunt operari, quia totius
ἐκτίσεως, sive existentia (sic enim loqui liceat) principium est; Filium, qui & λόγος, hoc est
juxta Origenis expositionem, ratio, in iis solum quæ ratione prædita sunt, vim suam experiri;
Spiritum, qui à sanctitate proprium sibi cognomen habet, vim ἀγίας in ad sanctos duntaxat
pertinere.

XXVIII. Atque hæc ἀπορίαις ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si
quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim
una eademque sint sacræ Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pa-
ter, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quædam tamen Patri assignari solent, alia
Filio,

Hier. libr.
in Isaiam,
& Epist. 63
ad Pamm.
& Ocean.

Hieron. in
Zach. 4.

Orig. lib. 1.
de regum
cap. 3.

Orig. libr. v.
 221 a p 76.
 cap. 3.

BVI
 25

Pasch.
Tom. 6.
Bibl. Patr.

Pari modo excipimus petitionem alteram, superioris hujus affinem. Queritur Athanasius putasse Origenem peccata in Spiritum sanctum ea esse quæ post Baptismum admittuntur. Nempe cum in Sanctis & Christianis solum operari Spiritum sanctum dixerit, sanctum

Athanas.
in Marth.
12. 32.

XXIX. Illud præterea in Origene culpatum fuisse commemorat Anonymus ille quæ-
pro eo Apologiam scripſiſſe tradit Photius Cod. 117. quod Filium neutiquam invocan-
dum

dum esse pronuntiaverit. Minime quidem orandum cum Patre Filium, non autem simpli- A
citer non orandum sensisse Origenem narrat. Augustinus Hær. 43. ad Quodvultdeum, &
cur ita senserit causam affert: *Dicit præterea, inquit, ipse Origenes, quod Filius Dei sanctis homi-
nibus comparatus, veritas sit; Patri collatus mendacium; & quantum distat Apostoli Christo, tan-
tum Filius Patri. Unde nec orandum est Filius cum Patre, quia non auctor est indulgentiarum petitio-
num, sed supplicator.* Utramque accusationem complexus est Theophilus Alexandrinus
Pasch. 2. ubi Origenem ait ausum esse dicere, *Non esse orandum Filium, neque cum Filio Patrem:*
quæ quidem absurda est, & secum pugnans coniectio; nam si Filium orari vetat Origenes,
cur vetuisset Patrem orari cum Filio, qui neutiquam orandus est?

Profecto si dicta superius de violata ab Origene Filii maiestate recordemur, quid de B
ejus invocatione opinari debuerit, facile deprehendemus. Cum enim ad ejus dignitatem
quem precibus compellamus, accommodata esse debeat oratio nostra, humiliori Pa-
trem obsecratione venerandum esse, quam Filium dicere debuit Origenes, si doctrinæ
sue connexionem retinere voluit. Neque conjectura nostra nos fallit: genuinam enim
fuisse hanc ejus sententiam declarant libri contra Celsum, quorum quinto sic differit:
*πᾶσαι μὲν γὰρ εἰσὶν, καὶ προσευχὴν, καὶ ἑνὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκείνου ἑαυτὸν ἀναπεμπέντων πρὸς τὸν πατέρα θεοῦ, ὅτι τὸ ἐπὶ πάντων
ἀρχόντων ἀρχιερέων ἐμφύλῳ λόγῳ καὶ θεῷ προσομιθεῖσθαι, καὶ αὐτὸν τὸν λόγον, καὶ ἐντελεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἐκτελεῖσθαι αὐτῷ, καὶ
προσευξέσθαι αὐτῷ, ἐὰν συνάμαθ' ἀναπέμψωμεν τὸν θεὸν προσευχῆς κενωτικῆς, καὶ καταρχήσας.* Nempe orationem
proprie dictam Deo Patri fundi jubet, improprium vero & καταρχήσας Filio: illi ut summo
Deo, bonorum datori; huic tanquam μεσίτῃ, qui preces nostras Deo offerat: *quia non est*
auctor, inquit ex Origenis persona Augustinus, *indulgentiarum petitionum, sed supplicator.* Cla- C
rius etiam mentem suam aperit libr. 8. *ἀλλὰ τὸ ἐνα θεόν, καὶ τὸ ἐνα ἰὸν αὐτοῦ, καὶ λόγον, καὶ ἐκείνου
ταῖς καὶ τὸ δυνατὸν ἡμῶν ἰεσάαις, καὶ ἀξιώσει σέβασθαι, προσάγοντες τὸν θεὸν ὅτι ὅλον τὰς ἐκείνου εἰς τὸ μονο-
χρῆσται αὐτῷ, ὃ πρῶτον προσφίκομεν αὐτῷ, ἀξιοῦντες αὐτὸν ἱλασθῆναι ὅσα τὰ ἁμαρτιῶν ἡμῶν προσκαρτερῶν ὡς
ἀρχιερεῖα καὶ ἐκείνου, καὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰς ἐντελείας ἡμῶν πρὸς τὸν πατέρα θεοῦ, καὶ inferius: μόνον γὰρ προσευκίον
πρὸς τὸν πατέρα θεοῦ, καὶ προσευκίον γὰρ τὸ μονοχρῆσται καὶ πρῶτον αὐτῷ πάσης κτίσεως λόγῳ θεῷ, καὶ ἀξιώσει αὐτὸν
ὡς ἀρχιερεῖα, πρὸς τὸν αὐτὸν φθασάντων ἡμῶν ἐκείνου ἀναφέρειν ἐπὶ τὸν θεόν αὐτοῦ, καὶ θεὸν ἡμῶν.* Aliquando
tamen ad Verbum preces allegari concedit, non quasi Deo Patri offerendas, sed quasi Filii
ipsius proprias; nec tanquam ad μεσίτην, sed tanquam ad ipsum bona per se hominibus la-
giri valentem. Ita libr. 5. *καὶ μὴ τιλικῶς δὲ τις ἡ, εἰδὲν ἡτὸν καὶ τοὺς τοὺς ἐκείνου πρὸς τὸν λόγον τὸ θεῷ
δυναμῆν αὐτὸν ἰδεῖσθαι, καὶ πολλὰ πλέον τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῖς ἀρχιερεῶν διακρίσις ἐκείνου τὸν λόγον
αὐτοῦ, καὶ ἰδοῦν αὐτοῦ.* Multo magis rogari jubet Patrem quam Filium, & intentioni ac hu- D
miliiori oratione. Atque id sibi volunt Patres, cum clamant, dixisse illum non esse oran-
dum cum Patre Filium; hoc est, non esse orandum itidem ut Patrem Filium. Nunc fa-
cilis est sexcentorum locorum intellectus, in quibus Patrem cum Filio nulla precatōnis
adhibita distinctione interpellat: qualis ille est ex Homil. 4. in Jerem. *Cum autem plenitudo
Gentium introierit, tunc omnis Israel salvus erit, & fiet unus grex & unus pastor, docens in com-
mune populum suum magnificare omnipotentem Dominum cum Christo Iesu:* & ille ex Homil. 12.
in Ezech. *Ut nunquam ad radices nostras ponatur securis, quæ in Evangelio predicatur, atten-
tius Iesum Christum Dominum nostrum cum Patre suo precemur:* & hic ex Homil. 15. in Luc.
Ut igitur & nos stantes in Templo, & tenentes Dei Filium, amplexantesque eum, digni remissione E
*& protectione ad meliora simus, oremus omnipotentem Deum, oremus & ipsum parvulum Ie-
sum, quem alloqui & tenere desideramus in brachiis:* & alter iste ex Homil. 18. in eun-
dem: *Quia igitur Salvator Creatoris est Filius, in commune Patrem, Filiumque laudemus,
cujus Lex, cujus & Templum est:* & Homil. 36. in eundem: *Propterea Domini misericor-
diam deprecemur, ne nobis tacentibus lapides clamitent, sed loquamur & laudemus Deum in
Patre, & Filio, & Spiritu sancto.* Orari quidem Patrem jubet & Filium, sed diverso genere
orationis.

XXX. Postremum hoc obijciendum venit Origene, opinatum cum humani redem-
ptionem generis Spiritum sanctum potissimum decuisse; atque id munus cum obire ac
sustinere neutiquam posset, Filio imposuisse, utpote qui unus recte quirit provinciam F
hanc administrare. Prostat commentum illud Tom. 2. in Johan. pag. 58. *ἡ τὰς αἰῶνες καὶ
τὸ εἶπεν, ὅτι ἐκεῖνος ἡ κτίσις ὑπὲρ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἀνθρώπων
τῶν, μακαρίας καὶ εὐχίας δυνάμεις ἐνανθροπώσεως, ἥτις διεσώσθη, καὶ ἐπὶ τὸν γῆς, καὶ ὡς αὐτὴ ἐπὶ τῆς
πῶς τὸ ἁγίου πνεύματι ἡ πρᾶξις αὐτῆς, ἥτις αὐτὴν ἐλευθερίαν ἀνθρώπων ἀνθρώπων.* Contra eam opinionem consurgunt universi Patres, & præ
reliquis Trinitatis sanctæ Personis id operis Filio præcipue convenisse demonstrant, caus-
asque hujus reddunt multiplices & validas, quarum hic explicandi locus non est. Patrem
tamen ac Spiritum sanctum eodem officio haud secus ac Filium defungi potuisse commu-
nis est Ecclesiæ Catholicæ doctrina, eamque tuctur Thomas Part. 3. q. 3. a. 5. Favet nihilo-
minus Origene Anselmus, qui alio fortasse persuasus argumento, non aliam potuisse carni
humanæ

A humanæ illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.* Quoniam ergo, inquit, quodlibet parvum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EJUSQUE INCARNATIONE
ET OIKONOMIA.

- B I. Plurima de Christo absone Origenes opinatus est. II. Utrum Christum substantia-
liter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu
& sua ipsius fluctuatione iuratur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset ho-
mo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tuetur. VI. Ex-
cutiuntur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit.
VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam
unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Utrum Christum car-
nem de cælo attulisse persuasum habuerit. XI. An crediderit Christum specie tenus inter-
ris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII.
Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Utrum
Christum meruisse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. U-
trum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Chri-
stum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum
illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. v. 30. XIX. Utrum corpus Christi ubique esse
censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensetur Patrum cri-
minationes adversus Origenis sententiā, XXII. quæ ex ipsius verbis proponitur. XXIII.
D Non satis constat, an sepe jam pro rebus ratione præditis, an semel tantum passum, an etiā
aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio
elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causā Orige-
nis, XXVII. Utrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII.
Utrum censuerit Christum hominem esse de fuisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu
Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Utrum regnum Christi de futu-
rum crediderit.

E I. VULGATUM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem
hic deferimus, affectantes Origenem, cujus ut abnormes fuerunt plurimæ de rebus
divinis sententiæ, ita peculiari, & à consuetis aliena divisione tractandæ sunt. In
inferiorem ergo locum rejectis, quæ ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his dein-
ceps subnecti solita pertinent, questionibus, Origenis de Verbi *ἐκ τῆς ἀποκάλυψης* & *ἐκ τῆς ἀποκάλυψης* per-
scrutemur decreta, si quæ sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere
Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quæ ab ejus ventilata & confutata ad-
versariis, æterna nomini ejus stigmata impoluerunt.

II. Leve illud est præ reliquis mox exponendis, & aliquam habens excusationem, quo
Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & An-
gelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam
quodammodo *ἐκ τῆς ἀποκάλυψης* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genes. Et tamen consi-
derandum est quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic
Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita
& inter Angelos habitu est repertus ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum
Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu
Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum ve-
nit, & ad unumquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam cælo receptus est, iterum
venies. Quia autem & ante præsentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntian-
tem atq. dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te,
quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dicit; non vidi te nisi isto adventu: sed dicit;
Quo-